

Prawo zobowiązań

Tomasz A. Winiarczyk

65

prawo zobowiązań

- Reguluje wymianę dóbr i usług.
- Zajmuje się zagadnieniem świadczeń jednych podmiotów na rzecz drugich, w tym odpowiedzialnością za niespełnianie świadczeń w sposób właściwy.

66

zobowiązanie

- ❑ **Zobowiązanie** — stosunek prawny, w którym jedna strona (wierzyciel) może żądać od drugiej (dłużnika) świadczenia, a ta ostatnia powinna świadczenie spełnić.

67

powstawanie zobowiązań

- ❑ **Czynność cywilnoprawna** – stan faktyczny w którego skład wchodzi min. jedno oświadczenie woli, np. zakup w sklepie artykułów spożywcze czy pożyczanie pieniędzy
 - Czynności cywilnoprawne dzielą się na:
 - 1) jednostronne, takie jak:
 - a) przyrzeczenie publiczne
 - b) przekaz
 - c) wystawienie czeku
 - d) wystawienie weksla
 - 2) wielostronne (w zasadzie, nie licząc umów spółki cywilnej, dwustronne) czyli umowy (kontrakty)

68

powstawanie zobowiązań

- ❑ **Czyn niedozwolony** to wyrządzenie szkody poza istniejącym stosunkiem zobowiązaniowym, np.:
 - kradzież
 - zniszczenie mienia w drodze wypadku samochodowego
 - szkoda na skutek pogryzienia przez psa
 - znieważenie lub zniesławienie
 - szkoda spowodowana błędną decyzją czy wadliwym wyrokiem sądowym

69

powstawanie zobowiązań

- ❑ **Bezpodstawne wzbogacenie** to fakt uzyskania kosztem innej osoby jakiejś korzyści majątkowej bez należytego usprawiedliwienia prawnego (405 n. kc), np.
 - budowa na cudzym gruncie,
 - budowa na własnym gruncie z cudzych materiałów,
 - zasiewy zbożem stanowiącym cudzą własność,
 - spełnienie świadczenia, do którego nie było się zobowiązany,
 - zapłata przez dłużnika długu na rzecz dawnego wierzyciela już po dokonany przelewie wierzytelności

70

powstawanie zobowiązań

- ❑ **Akt administracyjny organu państwowego albo samorządu terytorialnego**, zgodny z prawem, który jednak powoduje konieczność odszkodowania na czyjąś rzecz:
 - np. wywłaszczenie nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa

- ❑ Akt administracyjny był dość istotnym źródłem zobowiązań w warunkach gospodarki nakazowo-rozdzielczej w dobie PRL-u. Obecnie, w ramach gospodarki rynkowej, jego znaczenie jest niewielkie.

71

wykonywanie zobowiązań

- ❑ Wykonanie zobowiązania następuje przez spełnienie świadczenia, tj. uczynienie zadość godnemu ochronie interesowi wierzyciela.

pacta sunt servanda

- umów zawartych należy dotrzymywać

wyjątki

- klauzula *rebus sic stantibus* (art. 357[1] kc)
 - pozwala na zmianę realizacji zobowiązania albo nawet rozwiązania stosunku w razie zajścia nadzwyczajnych okoliczności, jakich strony nie przewidywały
- mała klauzula *rebus sic stantibus* czyli możliwość **waloryzmu** (art. 358[1] § 3 kc)
- szczególne uregulowania
 - np. art. 490, 622, 737 kc

podmioty wykonania zobowiązania

- zobowiązanie może być wykonane przez dłużnika albo osoby trzecie (art. 356 kc)
- wierzyciel może żądać osobistego świadczenia dłużnika tylko wtedy, gdy to wynika z treści czynności prawnej, z ustawy albo z właściwości świadczenia

odpowiedzialność cywilna

- ❑ **Odpowiedzialność cywilna** to ujemne konsekwencje ponoszone przez podmioty prawa w związku z zaistnieniem zdarzeń negatywnie ocenianych przez prawo cywilne.
- ❑ Zasadą w prawie cywilnym jest osobista nieograniczona odpowiedzialność dłużnika — tzn. możliwość dochodzenia długu z całości majątku dłużnika.

75

odpowiedzialność – poręczenie

- ❑ poręczyciel zobowiązuje się względem wierzyciela wykonać zobowiązanie na wypadek, gdyby dłużnik zobowiązania nie wykonał

76

odpowiedzialność cywilna

□ KONTRAKTOWA

- **powstaje na skutek czynności prawnej (umowy)**
- Wykonanie zobowiązania następuje przez spełnienie świadczenia, tj. uczynienie zadość godnemu ochronie interesowi wierzyciela.
- Jeżeli dłużnik nie spełni świadczenia wierzycielowi, wierzyciel może domagać się przymusowego świadczenia w drodze **egzekucji**.
- Jeśli uzyskanie tą drogą świadczenia jest niemożliwe lub spóźnione nie zaspokaja wierzyciela, przekształca się w roszczenie o **odszkodowanie**.

□ DELIKTOWA

- **powstaje na skutek czynu niedozwolonego**
- W przypadku czynu niedozwolonego powstaje uszczerbek w mieniu lub na osobie.
- Jeśli uszczerbek ten dotyczy mienia, stanowi on **szkodę**; może on być powetowany w postaci **odszkodowania**.
- Jeśli uszczerbek dotyczy kwestii niematerialnych (np. gorszego dobrostanu życiowego na skutek jakiegoś wypadku, zniesławienia, odczucia wstydu), stanowi on **krzywdę**; może on być powetowany w postaci **zadośćuczynienia**.

77

przedmiot wykonania zobowiązania

- co do zasady prawidłowe wykonanie to spełnienie świadczenia w całości

wierzyciel nie może odmówić przyjęcia spełnienia częściowego, chyba że przyjęcie takiego świadczenia narusza jego uzasadniony interes

przedmiot wykonania zobowiązania

- ❑ gdy dłużnik ma względem wierzyciela wiele długów tego samego rodzaju, może przy spełnieniu świadczenia wskazać, który dług chce zaspokoić (art. 451 kc)
 - od długów wymagalnych mogą być naliczane odsetki
 - w interesie dłużnika może być spłacenie najpierw długów niedawnych, jeśli są wyższe niż długi stare

miejsce wykonania zobowiązania

- ❑ dług pieniężny ma charakter oddawczy, zaś inne są odbiorcze (art. 454 kc)

termin wykonania zobowiązania

- Termin powinien być oznaczony ścisłą datą lub przez inne określenie konkretnego dnia spełnienia świadczenia.
- Z chwilą nadejścia tego dnia roszczenie o spełnienie świadczenia staje się **wymagalne**.
- Gdy oznaczenia terminu brak – świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania (art. 455 kc).

dowód wykonania zobowiązania

- Dłużnik, spełniając świadczenie, może żądać od wierzyciela pokwitowania.
 - Jeżeli wierzyciel odmawia pokwitowania, dłużnik może powstrzymać się ze spełnieniem świadczenia albo złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego.
- Jeżeli istnieje dokument stwierdzający zobowiązanie, dłużnik spełniając świadczenie może żądać zwrotu dokumentu (art. 465 kc).

konsekwencje niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań

- ❑ Jeżeli dłużnik nie czyni zadość powinności spełnienia świadczenia wierzycielowi, **wierzyciel może domagać się przymusowego świadczenia**, które może być osiągnięte przy użyciu określonych w kpc środków egzekucyjnych.
- ❑ Jeśli uzyskanie tą drogą świadczenia jest niemożliwe albo uzyskanie go nie będzie miało dla wierzyciela z powodu nadmiernego opóźnienia jakiegokolwiek znaczenia, wierzytelność przekształca się w **roszczenie o naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania**.

przesłanki kontraktowej odpowiedzialności dłużnika

1) wyrządzenie wierzycielowi szkody rozumianej jako uszczerbek majątkowy

szkoda	=	damnum emergens	+	lucrum cessans
		szkoda rzeczywista, która polega na pomniejszeniu aktywów lub powiększeniu zobowiązań		utracony zysk, który oznacza udaremnienie nabycia korzyści, jakiej poszkodowany mógł się spodziewać

2) powstanie szkody spowodowane przez niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania przez dłużnika

3) istnienie adekwatnego związku przyczynowego między niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania przez dłużnika a zaistniałą szkodą (art. 361 kc)

Wg art. 471 kc niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania przez dłużnika musi dodatkowo być następstwem okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność — w razie czego dłużnik — aby uwolnić się od zarzutu — musi udowodnić, że dany fakt nie stał się z jego winy (także nieumyślnej czyli niedbalstwa).

opóźnienie a zwłoka

- ❑ **Opóźnienie** dłużnika ma miejsce, gdy niedotrzymanie terminu spełnienia świadczenia jest następstwem okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności.
- ❑ **Zwłoka** dłużnika to opóźnienie kwalifikowane, za które dłużnik odpowiedzialność ponosi.

skutki prawne opóźnienia

- 1) **zobowiązanie pieniężne** — art. 481 §1 kc (wierzyciel może dodatkowo żądać **odsetek**, choćby nie poniósł żadnej szkody);
- 2) **zobowiązanie niepieniężne** — żadne szczególne uprawnienia dla wierzyciel nie powstają, poza możliwością podjęcia kroków w celu przymuszenia dłużnik do spełnienia świadczenia.

skutki prawne zwłoki

- 1) wierzyciel może domagać się nadal wykonania zobowiązania, a niezależnie od tego ma roszczenie o naprawienie szkody wynikłej ze zwłoki dłużnika (art. 471 §1 kc);
- 2) w wypadkach określonych w art. 479 i 480 kc zwłoka dłużnika upoważnia wierzyciela do tzw. **wykonania zastępczego** – czyli do wykonania zobowiązania samemu lub przez osobę trzecią na koszt dłużnika;
- 3) gdy w czasie trwania zwłoki rzecz oznaczona tożsamościowo zostanie utracona lub uszkodzona, dłużnika uwolni od odpowiedzialności jedynie dowód, że utrata czy uszkodzenie nastąpiłyby także wtedy, gdyby świadczenie zostało spełnione we właściwym czasie (art. 478 kc);
- 4) wyjątkowo, jeżeli wskutek zwłoki dłużnik świadczenie utraciło dla wierzyciel całkowicie lub w przeważającym stopniu znaczenia, wierzyciel może w ogóle świadczenia nie przyjąć i żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania (art. 477 §2 kc).

kara umowna

- Strony w umowie zastrzegają, że jedna zapłaci drugiej określoną kwotę pieniężną w razie niewykonania zobowiązania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego (art. 483 §1 kc).

kara umowna

- Zastrzeżenie kary umownej ułatwia wierzycielowi realizację jego uprawnienia — nie musi on bowiem wykazywać ani tego, że szkoda została wyrządzona, ani też jej wysokości.
- W braku odmiennych ustaleń umownych wierzyciel nie może dochodzić odszkodowania w tej części, która wykracza ponad wysokość zastrzeżonej kary (art. 484 §1 zd. 2 kc).

zwłoka wierzyciela

- wierzyciel bez uzasadnionego powodu uchyla się od przyjęcia prawidłowo zaofiarowanego świadczenia
- wierzyciel odmawia dokonania czynności, bez której świadczenie nie może być spełnione
- oświadcza wobec dłużnika, że świadczenia nie przyjmie

zwłoka wierzyciela

Skutki prawne:

- 1) dłużnik może przede wszystkim złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego;
- 2) dłużnik może żądać od wierzyciela naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki;
- 3) istnienie zwłoki wierzyciela wyłącza możliwość kwalifikowania opóźnienia dłużnik jako zwłoki dłużnika.